

Amélie

NOTHOMBOVÁ

Kyselina
sírová

MLADÁ FRONTA

Amélie
NOTHOMBOVÁ

Kyselina sírová

MLADÁ FRONTA

Přeložila Lucie Šavlíková

Copyright © Editions Albin Michel – Paris 2005

Translation © Lucie Šavlíková, 2011

ČÁST PRVNÍ

*Nastala chvíle, kdy už jim utrpení druhých nestačilo.
Potřebovali z něj mít podívanou.*

K TOMU, ABY ČLOVĚKA ZATKLI, nebylo třeba žádné zvláštní kvalifikace. Zátahy se dělaly všude možně, odveden byl každý bez výjimky. Jediným kritériem byla příslušnost k lidské rase.

Toho rána se Pannonika procházela v botanické zahradě. Přišli pořadatelé a pročesali park křížem krážem. Dívka se náhle ocitla v nákladním autě.

Bylo to ještě před prvním vysíláním; nikdo nevěděl, co ho čeká. Všichni hlasitě protestovali. Na nádraží je nahnali do dobytčích vagonů. Pannonika si všimla, že je natáčejí – kamery je sledovaly na každém kroku a neztratily ani zrnko z jejich strachu.

Uvědomila si, že vzpoura by nebyla k ničemu, naopak by televizi přišla vhod. Celou cestu si tedy zachovávala chladnou hlavu. Kolem ní plakaly děti, hudrali dospělí, sípali starci.

Vysadili je v táboře ne nepodobném nacistickým lág-rům z nedávné minulosti, až na jeden zjevný rozdíl – tady byly všude nainstalovány kamery.

K TOMU, ABY SE ČLOVĚK STAL pořadatelem, také nebylo zapotřebí žádné zvláštní kvalifikace. Vedení nechalo předstoupit uchazeče a vybíralo z nich jedince „s nejvýmluvnějším obličejem“. Ti pak museli vyplňovat různé psychologické dotazníky.

Přijali i Zděnu, která v životě neuspěla u žádné zkoušky. Byla proto na svůj úspěch patřičně hrdá. Teď může říkat, že pracuje v televizi. Je jí dvacet, nemá školy, a už dostala první zaměstnání; okolí se jí konečně přestane posmívat.

Vysvětlili jí, v čem pořad spočívá, a chtěli vědět, jestli ji to šokuje.

„Ne,“ odpověděla. „Je to prostě síla.“

Lovec lebek se zamyslel a prohlásil, že o to přesně jde.

„Lidi to chtějí,“ dodal. „Vyumělkovanost, komedie, s tím je konec.“

Prošla i dalšími zkouškami, v nichž prokázala schopnost bít neznámé osoby, bezdůvodně je urážet, prosadit si autoritu a nedat se obměkčit nářky.

„Důležité je ctít veřejnost,“ řekl jeden z vedoucích činitelů. „Žádný divák si nezaslouží, abychom jím pohrdali.“

Zděna souhlasila.

Dosadili ji do funkce kápa.

„Budou vás oslovovat kápo Zděno,“ oznámili jí.

Ten vojenský titul se jí líbil.

„Sekne ti to, kápo Zděno,“ ocenila svůj odraz v zrcadle.

Už si přitom ani neuvědomovala, že ji natáčejí.

V NOVINÁCH SE NEPSALO O NIČEM jiném. Úvodníky zapáleně tepaly, svědomí národa se rozhořčovalo.

Diváci si hned po prvním díle vyžádali pokračování. Pořad se střízlivým názvem „Koncentrace“ dosáhl rekordní sledovanosti. Nikdy předtím nebylo možné pozorovat hrůzu v přímém přenosu.

„Aspoň se něco děje,“ říkali lidé.

A kamera měla co natáčet. Klouzala svýma mnohočetnýma očima po barácích, v nichž byli vězňové umístěni. Byly to hotové latríny s jedním slavníkem nad druhým. Komentátor líčil zápach moči a vlhký chlad, který televize bohužel zprostředkovat nedokázala.

Každý kápo dostal několikaminutový prostor k prezentaci.

Zděna nevycházela z úžasu. Kamera měla oči jen pro ni celých pět set vteřin. A za jejím umělým okem se skrývaly miliony skutečných diváků.

„Využijte téhle příležitosti, kdy můžete na lidi za-

působit,“ upozorňoval kápy jeden z pořadatelů. „Oni ve vás vidí jenom zrůdy, ukažte jim svou lidskou tvář.“

„Nezapomeňte také, že televize může být hlásnou troubou pro ty z vás, kdo mají nějaké ideje a ideály,“ připomněl jiný organizátor s potměšilým úsměvem jasně naznačujícím, že se těší, jaká zvěrstva jim vypadnou z úst.

Zděna přemýšlela, jestli má nějaké ideje. Zmatek, který jí panoval v hlavě a který vznešeně nazývala myšlením, ji však neohlušil natolik, aby si odpověděla kladně. Nicméně usoudila, že jí to přece nic neudělá, když vzbudí v lidech sympatie.

Jde o všeobecně rozšířenou naivitu: lidé si neuvědomují, jak je televize dokáže zošklivit. Když si Zděna připravovala před zrcadlem svoji chvalořeč, vůbec ji nenapadlo, že k ní kamera nebude tak shovívavá jako její vlastní odraz.

DIVÁCI NETRPĚLIVĚ ČEKALI, AŽ SE kápoové začnou představovat. Věděli, že je budou moct nenávidět a že kápoové budou jejich nenávist vyhledávat, že jim dokonce poskytnou k opovržení dostatek argumentů.

Nezklamali se. Kápoové svou podlostí předčili jejich očekávání.

Obzvláštní odpor v nich vzbuzovala jedna mladá žena s hrubými rysy, která se jmenovala Zděna.

„Je mi dvacet, snažím se sbírat zkušenosti,“ prohlásila. „Člověk by neměl mít vůči ‚Koncentraci‘ hned předsudky. Ostatně, já si myslím, že bychom nikdy neměli soudit, protože kdo jsme, abychom soudili? Až skončí natáčení, třeba za rok, bude mít smysl si na to udělat názor. Teď ale ne. Já vím, možná si říkáte, že to, co tu těm lidem děláme, není normální. A já se ptám: co je to normálnost? Co je dobro a zlo? Je to otázka kultury.“

„A vy byste, kápo Zděno,“ přerušil ji pořadatel, „chtěla zažívat, co tu zažívají vězni?“

„To je nefér otázka. Především nevíme, co si vězňové myslí, protože se jich na to nikdo neptá. Možná si nemyslí nic.“

„Když rozříznete živou rybu, nekřičí. Vyvozujete z toho, že nic necítí, kápo Zděno?“

„Tak ten je fakt dobrej, to si musím zapamatovat!“ hýkala směchy, a snažila se tím získat sympatie. „Víte, já si myslím, že tu nejsou zavření jen tak pro nic za nic. Říkejte si, co chcete, podle mě není náhoda, když se člověk dostane na stranu slabších. Každopádně já nejsem žádná fajnovka a stojím na straně silnějšího. Už ve škole jsem to takhle měla. Na školním dvoře se tvořily skupinky takových těch slípek a filfen, ale k těm já nikdy nepatřila, byla jsem s těma tvrdýma. Nepotřebovala jsem, aby mě někdo litoval.“

„Vy myslíte, že se vězni snaží vzbudit lítost?“

„To je víc než jasné. Oni tu přece hrají kladase.“

„Výborně, kápo Zděno. Děkujeme vám za upřímnost.“

Dívka zmizela ze záběru a byla sama omámená tím, co řekla. Netušila, že má v hlavě tolik myšlenek. Radovala se, jak perfektní dojem asi udělala.

Noviny se předháněly v hanobení nihilistického cynismu všech kápů, a obzvláště kápa Zděny; nad jejím moralizováním zůstával rozum stát. Autoři úvodníků se neustále vraceli k té perle, kterou představoval její výrok o kladné roli vězňů. Čtenáři v dopisech označili její

výstup za ztělesnění samolibé hlouposti a nedostatku lidství.

Zděna vůbec nechápala, proč se na ni valí taková vlna opovržení. Ani na okamžik ji nenapadlo, že by se vyjádřila nějak špatně. A tak z toho vyvodila, že diváci i novináři jsou obyčejní měšťáci, kterým vadí její nedovzdělanost, a příčinu jejich rozhořčených reakcí viděla v nenávisti k lumpenproletariátu. A já si jich ještě vážím! říkala si pro sebe.

Ostatně, velmi záhy si jich vážít přestala. Její uznání patřilo už jen a pouze pořadatelům. Oni mě aspoň nesoudí. Důkazem je, že mi platí. A platí mi dobře. Opět chyba: pořadatelé jí pohrdali. Bavili se na její účet. A platili jí špatně.

A NAOPAK, KDYBY EXISTOVALA sebemenší možnost, že by se některý z vězňů dostal z tábora živý, k čemuž ovšem dojít nemohlo, stal by se z něj hrdina. Diváci zbožňovali oběti. A pořad je velmi šikovně uměl ukazovat jen v tom nejlepší světlo.

Vězni nevěděli, kdo z nich je právě natáčen ani co všechno diváci vidí. Což ještě přispívalo k jejich utrpení. Hroutili se a měli panickou hrůzu, že je při tom kamera sleduje. Nejen že zakoušeli bolest z psychické krize, navíc se styděli za to, že se z nich stala atrakce. A pravdou je, že kamera se okamžikům hysterie nijak nevyhýbala.

Na druhou stranu je ani nevyhledávala. Věděla, že v zájmu „Koncentrace“ je ukazovat toto trpící lidství hlavně v jeho kráse. Proto velmi brzy zaostřila na Pannoniku.

Pannonika nic netušila, a to ji zachránilo. Kdyby jí došlo, že je oblíbeným cílem kamery, neunesla by to. Ona však byla přesvědčena, že tak sadistický pořad se zajímá jen a jen o utrpení.

Proto se také snažila nedat na sobě znát žádnou bolest.

Když dozorčí každé ráno procházeli kontingenty vězňů a určovali, kdo už není schopen práce a bude poslán na smrt, Pannonika skrývala svůj strach a nevolnost za maskou povýšenosti. Ani když posléze trávila den odklizením šterku z tunelu, který je nutili hloubit pod knutou kápů a který byl úplně zbytečný, nedala na sobě nic znát. A když nakonec vyhladovělým vězňům podstrčili nechutnou polévku, spolykala ji bez mrknutí oka.

Pannonice bylo dvacet let a měla ten nejněžnější obličej, jaký si lze představit. Než začaly razie, studovala paleontologii. Pro svou vášeň k diplodokům nestihla dívat se do zrcadla a nenapadlo ji zasvětit své oslnivé mládí lásce. Pronikavá inteligence její krásu ještě mnohokrát znásobovala.

Pořadatelé si jí brzy všimli a celkem právem ji začali považovat za největší trumf celého pořadu. Představa, že tak krásná a vznešená dívka je odsouzena k smrti v přímém přenosu, vytvářela totiž nesnesitelné a neodolatelné napětí.

Do té doby bylo ovšem třeba divákům nabídnout i ostatní rozkoše, které skýtala její výjimečnost; a tak na její úchvatné tělo dopadala jedna rána za druhou, ne moc silně, aby se příliš nepoškodilo, ale zase dost na to, aby to v nich vzbuzovalo čirou hrůzu. Káповé měli právo vězně také urážet a častovali Pannoniku nadávkami nejhrubšího zrna, z čehož byli diváci dojetím bez sebe.

KDYŽ ZDĚNA SPATŘILA PANNONIKU

poprvé, zašklebila se.

V životě nic takového neviděla. Co je to zač? Poznala v životě hodně lidí, ale nikdy se nesetkala s tím, co měla ta dívka ve tváři. Ostatně, nedokázala určit, jestli to má ve tváři, nebo na tváři.

Asi obojí, pomyslela si se směsicí strachu a odporu. Ta věc, která ji tak zneklidňovala, vzbuzovala ve Zděně nenávist. Tlačilo ji z toho v žaludku, asi jako když člověk sní něco těžkého.

Kápo Zděna na to myslela celou noc. Postupně si všimla, že na to myslí pořád. Kdyby se jí někdo zeptal, co je ono *to*, nedokázala by odpovědět.

Během dne se zařídila vždy tak, aby byla Pannonice co nejbliž, mohla ji nerušeně pozorovat a pochopit, proč jí její zjev nedá spát.

Čím víc ale Pannoniku zkoumala, tím méně toho chápala. Matně si vybavovala hodiny dějepisu z doby, kdy jí bylo asi dvanáct. V učebnici byly reprodukce obrazů

starých mistrů – nedokázala by ani říct, jestli pocházely ze středověku nebo z pozdější doby. Někdy na nich byly paní – princezny? nebo panny? – které měly na tváři stejně záhadnou věc jako ve tváři.

Tehdy byla přesvědčená, že jsou ty obrazy vymyšlené. Takové tváře ve skutečnosti neexistují. Všimla si toho, když pozorovala lidi kolem sebe. A nemohly být krásné, protože ženy, které v televizi označovali za krásky, takhle nevypadaly.

A najednou se objeví neznámá, která takovou tvář má. Takže existuje. Proč se člověk cítí nesvůj, když se na ni dívá? Proč je mu do pláče? Anebo to tak cítí jen ona sama?

Zděna z toho nemohla spát. Pod očima se jí udělaly kruhy. Noviny psaly, že ta nejhlupejší z kápů vypadá čím dál neotesaněji.

PO PŘÍJEZDU DO TÁBORA BYLO vězňům odebráno oblečení a všichni dostali unifikovaný mundúr podle velikosti – muži pyžamo a ženy noční košili. Místo svého jména směli používat pouze pořadové číslo vytetované do kůže.

CKZ 114 – tak se jmenovala Pannonika – se stala pro diváky múzou. Novinové články vychvalovaly krásu a úroveň té obdivuhodné dívky, jejíž hlas ještě nikdo neznal. Rozplývaly se nad vznešeností jejího inteligentního výrazu. Její fotka se často objevovala na obálkách časopisů. Slušelo jí všechno – černobílá i barva.

Jeden úvodník o „krásné CKZ 114“ si přečetla i Zděna.

Je krásná, v tom to tedy vězí. Kápo Zděna se sama neodvažovala nějak to pojmenovat, jelikož vycházela z přesvědčení, že o podobných věcech nic neví. Teď ji poměrně dost naplňovalo pýchou, že byla schopná jev ne-li pochopit, tak alespoň zaregistrovat.

Takže krása – to byl problém CKZ 114. Údajně

krásné dívky z televizní obrazovky u Zděny nevolnost nevyvolávaly, z čehož usoudila, že asi nejsou doopravdy krásné. Teprve „Koncentrace“ ji naučila, co je to skutečná krása.

Vystříhla si obzvláště vydařenou fotografii CKZ 114 a přilepila si ji nad postel.

Vězni měli s diváky společné to, že znali jména svých kápů. Káповé samotní využívali každou příležitost, kdy mohli vyřvávat do světa svou totožnost, jako by měli potřebu ji neustále slyšet.

Takže během ranní selekce znělo:

„Když je tu kápo Marko, bude se stát rovně!“

Při práci v tunelu:

„Tomu říkáš poslouchat rozkazy kápa Jana?“

Mezi jednotlivými kápy pak vládla jistá řevnivost i co se týče krutosti, brutality a hlouposti.

Byli mladí. Nikomu z nich nebylo přes třicet. O starší, nebo dokonce velmi staré kandidáty nebyla nouze. Ale pořadatelé usoudili, že slepé násilí lépe vynikne, bude-li vyzařovat z mladistvých těl, nedospělých svalů a dětských tváříček.

Vyskytoval se tam i jeden zvláštní jev, kápo Lenka, vnadná žena vamp, která se neustále snažila zalíbit. Nestačilo jí, že sváděla publikum a kroutila boky před ostatními kápy; šla tak daleko, že koketovala i s vězni, strkala jim pod nos obnažený dekolt a svůdně pomrkávala na ty, které měla pod palcem. Její nymfomanie

v kombinaci s jedovatou atmosférou vládoucí v celém pořadu vyvolávala stejně tak odpor, jako fascinovaný údiv.